

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Irena LIPOWICZ

RPO - 683177 - I/II/NC

00-090 Warszawa Tel. centr. 0-22 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 0-22 827 64 53

Warszawa, dnia *28. IX. 2011*

Pani Katarzyna Hall

Minister Edukacji Narodowej

al. Szucha 25

00-918 WARSZAWA

Szanowno Pani Minister,

Spotkanie z grupą posłów na Sejm Rzeczypospolitej oraz przedstawicielami organizacji pozarządowych zajmujących się problematyką pomocy osobom niepełnosprawnym, które odbyło się w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich dnia 2 września 2011 r., zwróciło moją uwagę na następującą kwestię. Na świadectwach szkolnych osób, u których stwierdzone zostało upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim umieszczana jest informacja o dostosowaniu programu nauczania do ich indywidualnych możliwości i potrzeb. W efekcie uczniowie zmuszeni są do ujawniania wrażliwych danych na temat swojego stanu zdrowia w każdej sytuacji, w której wymagane jest okazanie dokumentu poświadczającego zdobyte wykształcenie.

Zgodnie z punktem 10 załącznika nr 1 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 maja 2010 r. w sprawie świadectw, dyplomów państwowych i innych druków szkolnych (Dz. U. Nr 97, poz. 624) na świadectwach szkolnych wydawanych uczniom z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim umieszcza się adnotację „uczeń/uczennica realizował(a) program nauczania dostosowany do indywidualnych możliwości i potrzeb na podstawie orzeczenia wydanego przez zespół orzekający działający w ...” wpisując nazwę poradni psychologiczno - pedagogicznej, w której działa zespół, który wydał orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

Należy podkreślić, że w powszechnie obowiązujących w Rzeczypospolitej Polskiej przepisach brakuje definicji legalnej pojęć takich jak „stopień upośledzenia” czy „upośledzenie umysłowe”. Oznacza to, że wydane przez poradnię psychologiczno -

pedagogiczną orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego opiera się na nieostrych i nieokreślonych pojęciach z dziedziny medycyny, psychologii i pedagogiki. Wyniki przeprowadzonych badań, zwłaszcza w sytuacji, gdy są bliskie wartościom uznanym za graniczne, są do pewnego stopnia kryterium arbitralnym i zmiennym w czasie. Osoba, która uzyskała w początkowym stadium edukacji wynik nieco poniżej dolnej granicy uznawanej za normę może po kilku latach nauki lub po przeprowadzeniu testu odmienną metodą uzyskać wynik niekwalifikujący jej do kształcenia specjalnego. Należy także zauważyć, że dostosowanie programu nauczania do indywidualnych możliwości i potrzeb w żaden sposób nie determinuje poziomu i zakresu wymagań edukacyjnych stawianych uczniowi w toku kształceniu. Podobne orzeczenie wydawane są bowiem także w sytuacji, w której uczeń potrzebuje indywidualnego podejścia ze względu na trudną sytuację społeczną czy dysleksję lub dysgrafię. Orzeczenie oznacza jedynie, że w toku nauki nauczyciel powinien uwzględnić specyficzną sytuację ucznia w sposób, który w konkretnym przypadku uzna za najwłaściwszy. Stwierdzenie upośledzenia umysłowego w stopniu lekkim nie łączy się z automatycznym wykluczeniem możliwości kontynuowania edukacji czy podjęcia pracy.

Zgodnie z art. 47 oraz 51 ust. 1 Konstytucji każdy ma prawo do ochrony życia prywatnego. Nikt nie może zostać zmuszony do ujawniania informacji na swój temat inaczej niż na mocy ustawy. Organy publiczne mogą gromadzić tylko takie informacje, które są niezbędne w demokratycznym państwie prawa. Oznacza to, że cytowana treść rozporządzenia w sprawie świadectw, dyplomów państwowych i innych druków szkolnych niewątpliwie stanowi ograniczenie w korzystaniu z konstytucyjnych wolności i praw. Zgodnie zaś z art. 31 ust. 3 Konstytucji podobne ograniczenia są dopuszczalne tylko w sytuacji, gdy są podyktowane koniecznością ochrony innych, konstytucyjnych wartości oraz są proporcjonalne (a więc adekwatne i konieczne) do osiągnięcia celu, dla którego zostały ustanowione. Ograniczenia te powinny być także przewidziane w ustawie, co należy rozumieć jako zakaz ich wprowadzania w aktach normatywnych rangi podustawowej. Wydaje się zatem, że wątpliwości co do konstytucyjności przedmiotowego rozwiązania budzić może już sam fakt uregulowania tej materii w rozporządzeniu.

Stwierdzenie upośledzenia umysłowego w stopniu lekkim, jak wskazano powyżej, nie zamyka drogi do dalszej edukacji, nie decyduje także o możliwości podjęcia pracy zawodowej. Należy także zauważyć, że różnicowanie dostępu do edukacji i rynku pracy ze

względu na to kryterium mogłoby zostać w wielu przypadkach uznane za dyskryminację osób niepełnosprawnych. Z tego też względu wydaje się, że umieszczanie informacji na temat dostosowania programu do indywidualnych potrzeb ucznia na świadectwie szkolnym nie jest uzasadnione obiektywnymi, uzasadnionymi względami. Niewątpliwie stanowi za to dla osób legitymujących się takim dokumentem znaczącą dolegliwość. Oznacza bowiem, że każdy kto będzie miał dostęp do świadectwa uzyska informację o stwierdzeniu u ucznia upośledzenia umysłowego. Okoliczność taka może zaś prowadzić do różnic w traktowaniu, także przez potencjalnych pracodawców oraz powodować stygmatyzację.

W związku z powyższym, kierując się uzasadnionym interesem ochrony praw osób niepełnosprawnych, działając na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2001, Nr 14, poz. 147 z późn. zm.), zwracam się do Pani Minister z uprzejmą prośbą o przedstawienie stanowiska w opisaney sprawie oraz informacji o działaniach, jakie zostaną podjęte przez Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Łucja Wyroby Szouder

Jeno Jipou